

# Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 3 - Number: 1 p. 51-63, Summer 2025

## Cemil Meriç'in Mağaradakiler ve Işık Doğudan Gelir Kitaplarındaki Cümle Bağlayıcıları<sup>1</sup>

*Sentence Connector in Cemil Meriç's Books Mağaradakiler and Işık Doğudan Gelir*

DOI: 10.5281/zenodo.15837471

Araştırma Makalesi /  
Research Article

Makale Geliş Tarihi /  
Article Arrival Date  
19.05.2025

Makale Kabul Tarihi /  
Article Accepted Date  
30.06.2025

Makale Yayın Tarihi /  
Article Publication Date  
30.06.2025

**Türk Dili ve  
Edebiyatı  
İncelemeleri  
Dergisi**

Zeynep Meral Yurtsever  
Bilim Uzmanı  
zenarya31@hotmail.com

**ORCID ID**  
<https://orcid.org/0000-0002-3246-6804>

### Öz

Bu çalışmada Cemil Meriç'in Mağaradakiler ve Işık Doğudan Gelir kitaplarındaki cümle tahlilleri yapılmış ve cümle birleştirme yöntemleri, hangi kelimelerle (ve, veya, ama, hem...hem, ya...ya, çünkü, hem...hem, ya...ya..., yahut, veya, acaba, artık, ne var ki, başka bir deyişle, demek ki, diyelim ki, bunun üzerine, bununla beraber, cihanşümül özüyle, ne...ne...ne..., nitekim, malum ola ki, bunun içindir ki, ilk defa olarak, veya...veya...veya..., ne ise, de...de..., yalnız değil ...) yapıldığını ortaya koyar. Cemil Meriç bu kitaplarında hangi cümle birleştirme kelimelerini kullanmış, ne kadar sıklıkla kullanmış ortaya konmuştur. Meriç'in bu kitaplarında bu kelimelerin toplam da kaç defa kullandığı hakkında bilgi verilmiştir. Bu incelemelerde Meriç'in kitapları dikkatlice okunmuştur ve diğer şiirleri de gözden geçirilmiştir. Cümleleri birleştirirken hangi kelimelerden, hangi noktalama işaretlerinden yararlandığı incelenmiştir. Ama bağlacını tek biçimde kullanmamış, ama ile yani, sonra, kısmen de, belki, oysa, yalnız, değil, belki, gerçi, yani, sonra, kısmen de, belki, bağlaçlarıyla birleştirip kullanmıştır. Meriç'in kitaplarında ki cümle birleştirme yöntemleri ele alınmış, bunları nasıl kullandığı incelenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Cemil Meriç, bağlaç, noktalama işaretleri

### Abstract

In this study, sentence analyzes in Cemil Meriç's books Mağaradakiler and Işık Doğudan Gelir made and sentence combining methods were used to determine which words (and, or, but, hem...hem, either...ya, because, both...hem, either...either..., or, or, I wonder, anymore, however, in other words, that is, let's say, on top of that, however, with the essence of the world, neither...what...what..., as a matter of fact, as it is known, for the first time, or...or...or..., whatever, also...say..., not alone, with...also..., on the one hand, not one but many, or also, either or, this or that, maybe...but thus, still, on the one hand..., and...or, because...and, but...partly, but... then, but...so although...but, because...also, whereas...and, but...and, but...or, so... so, only...not ...) reveal that it is done. Which sentence combining words Cemil Meriç used in these books and how often he used them are revealed. In these books of Meriç, information is given about the total number of times these words are used. In these reviews, Meriç's books were read carefully and his other poems were also reviewed. It was examined which words and punctuation marks he used when combining sentences. But he did not use the conjunction only in a single way, he used it by combining it with the conjunctions but, that is, then, partially, maybe, although, only, not, maybe, although, so, then, partially, perhaps. In the introduction part of the thesis, brief information about the poet's personality, life and style is given. As a result, in this study, the sentence combining.

**Keywords:** Cemil Meriç, conjunction, punctuation

<sup>1</sup> Bu makale Cemil Meriç'in Mağaradakiler ve Işık Doğudan Gelir Kitaplarındaki Cümle Bağlayıcıları adlı yüksek lisans tezinin ilgili kısmını gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesiyle oluşturulmuştur.

# *Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi*

Year: 3 - Number: 1 p. 51-63, Summer 2025

## **GİRİŞ**

Çalışmanın amacı Meriç'in kitaplarındaki cümle birleştirme yöntemlerinin hangi şekillerde yapıldığı ve kitaba nasıl katkı sağladıklarıyla ilgili bir tez hazırlamaktır.

Türkçenin en işlek bağlaçlarından olan ve ~ ile biçim birimlerinin eş değerliklerine dair yorumlar da benzerdir. Korkmaz'a göre (2003: 1105) eş veya yakın anlamlı (bağlam ilişkisi olan) kelimeleri birbirine bağlayan ile, ve bağlacına eş değerdedir. Benzer görüşte olan Karahan (2007: 65), bağlama gruplarının oluşumunda her iki bağlacın da isimleri eşit olarak söz öbeğine kattığını bildirir. Buna rağmen, ve'nin cümleleri bağlamak üzere öteki işlevlerine de değinen yazar, ilgili biçimbirimi bu açıdan ile'yle karşılaştıracak yorumlarda bulunmaz (Karahan, 2007: 87). Arka arkaya gelen unsurları, kelime ve kelime gruplarını, cümleleri bağlamak için kullanılan sıralama bağlaçlarına ve, ile, dahi, ilâ örneklerini veren Muharrem Ergin (1999, 352).

Bir dili bütün olarak kavrayabilmek için, öncelikle o dilin yapısını oluşturan parçaları ele alıp incelemek ve daha sonra parça bütün ilişkisi içerisinde bütünü anlamaya çalışmak gerekir. Bağlaçlar görevli ve anlamlı kelimeler olduğu için parçadan bütüne gidişte önemli görevler üstlenir. Çünkü dil; kelime, kelime grupları ve cümlelerden meydana gelmektedir. Kelime, kelime grubu ve cümleler metin oluşumundaki temel göstergelerdir. Bunların birbiriyle ilişkisi ise anlam ve anlatımın açık, net ve anlaşılır olmasını sağlar. İşte bu noktada metni oluşturan öğeleri birbirine bağlayan daha açık bir ifadeyle metnin ortaya çıkmasını sağlayan unsurların en önemlisi bağlaçlardır.

TDK sözlüğünde kullanılan en önemli bağlaçlar:

Ama, amma, amma velakin, ancak , ayrıca, bilmem ki, belki, bari, besbelli, bir...bir, bile, çünkü, da\de, dahi, demek ki, dolayısıyla, eğer, fakat, gelgelelim, gerek...gerek, gerçi, ha, ha...ha, halbuki, hatta, hele, hem...hem, hem, hiç, hiç olmazsa, ile, ille velakin, ister, ihtimal ki, illa ki, ki , kim, kısaca, lakin, madem, madem ki, meğer, meğerki, meğerse, nasıl ki, ne yazık ki, ne...ne, neyse, nitekim, ola ki, olmaya ki, oysa, oysaki, olsa...olsa, özellikle, öyle ki, sadece, sanki, şimdilik, şu kadar ki, şu var ki, Gayet, şüphesiz, ve , velev, veya, veyahut, ya, ya...ya, ya da, yahut, yalnız, yani, yok, yoksa, üstüne....üslük, varsa...yoksa, zira.

Dil kullanımında bağlaçların özellikleri şu şekildedir:

Kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri hatta paragrafları hem yapı hem de anlam bakımından birbirine bağlayan dil ile ilgili unsurlardır (İşsever, 1995; Koç, 1996; Tiken, 1997; Atabey 2007, 42; Karaşin, 2008; Korkmaz, 2009; Yavuz, 2010, 10; Kurtul, 2011).

Bağlaçların kendi başlarına anlamları yoktur (Bilgegil, 1984; Banguoğlu, 1998;

# *Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi*

Year: 3 - Number: 1 p. 51-63, Summer 2025

Atabey, 2007; Karaşin, 2008; Korkmaz, 2009; Ergin, 2014)

Bağlaçlar cümlede başta, ortada ve sonda bulunabilirler. Bağlaçların işlevleri söz dizimi bütününde ortaya çıkmaktadır.

Cümle bağlayıcıları cümleler arasındaki konu ve anlatım bütünlüğünü, sürekliliğini sağlar.

Ama ile birbirine bağlanan iki cümleden ilkinin yorumlanma işlevi:

Eksiltilerden yararlanarak önceki bilgiler yorumlanır: Alıcı ile verici arasında kodlama ve kod çözmeye dayalı iletişim anında, vericinin amacı, alıcının bilişsel evreninde değişiklik yaratmaktır. Bunu, yeni bilgi sunma, daha önce bellekte var olan bilgiyi pekiştirme ya da yalanlama yoluyla yapar. Verici, alıcıyı gereksiz zihinsel çabaya sokmamak için, önemsiz gördüğü bilgiyi kullanmaktan kaçınır.

Muharrem Ergin bağlama edatları için; “Kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil veya mana bakımından birbirine bağlayan onlar arasında bir irtibat kuran edatlardır.

Banguoğlu, Türkçenin Grameri adlı eserinde bu kez bağlaçları bağımsız olarak incelemiş ve bağlam terimini kullanmıştır.

Leylâ Karahan, Türkçede Söz Dizimi-Cümle Tahlilleri adlı eserinde edat ve bağlaç terimlerini bağlama grubu başlığı altında birleştirmiştir.

Tuncay Gülensoy’a göre kelimelerden küçük dil birliklerini kelimeleri kelime gruplarını ve cümleleri şekil veya mana bakımından birbirine bağlayan onlar arasından irtibat kuran edatlara bağlama edatları denir.

Oya Kaynak ‘a göre bağlaçlar kelimeleri ya da cümleleri birbirine bağlayan kelimelerdir.

## **YÖNTEM**

Bu çalışma da Cemil Meriç’in Mağaradakiler ve Işık Doğudan Gelir kitapları tahlil edilmiştir. Yazıldığı dönemdeki diğer kitaplara da ışık tutmuştur. İki kitabı tek tek incelenerek ele alınmıştır. Bu birleştirme yöntemlerinin kitabın ahengine, anlamına getirdiği özellikler, anlamlara bakılmıştır. Bu kitaplardaki cümleler, tamamlandıkları kelimeler ve noktalama işaretleriyle verilmiştir.

## **Etik Kurul Beyanı**

Araştırma etik kurul onayı gerektirmiyor.

## **BULGULAR**

### **İŞLEVLERİNE VE KULLANIM YERLERİNE GÖRE BAĞLAYICILAR**

İşlevlerine göre incelediğimiz bağlaçlar Cemil Meriç’in Mağaradakiler ve Işık

# ***Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi***

Year: 3 - Number: 1 p. 51-63, Summer 2025

Doğudan Gelir kitaplarında Cümle başı ve Cümle ortası toplamda 11 tane bağlaç ve cümle ortası 2 tane noktalama işareti tespit edilmiştir.

Belirlenen ve incelenen ‘ama, ve, fakat, ya...ya, hem...hem, çünkü, yahut, oysa, ancak, veya, artık bağlacı ve noktalı virgül ve virgül noktalama işaretleri kullanım sıklığı verilmiştir.

## **Bağlaçlar**

İncelediğim Mağaradakiler ve Işık Doğudan Gelir kitaplarında kullanılan bağlaçlardan en sık kullanılan ama, ve, noktalı işaretleri olarak noktalı virgül ve virgül işareti kullanılmıştır.

Muharrem Ergin e göre sözcükler asıl ve yardımcı kelimeler olmak üzere iki grupta incelenebilir. İsim ve fiillere asıl kelimelere edatlara ise yardımcı kelimeler denmiştir.

### ***Ama...de Bağlacı***

Cümle başı ama bağlacıyla başlar ve Bağlaç olan de ile cümleler devam eder.

*Ama ansiklopedi eser **de** olmak iddiasındadır. (I.D.G.2022:43).*

### ***Ama ...yalnız Bağlacı***

Cümle başı ve ortasında açıklama amacıyla kullanılır.

*Ama bu felsefe, **yalnız** tenkitçinin kişiliğini değil, emellerine tercüman olduğu elitin kişiliğini de ifade etmeli. (M.2022:244).*

### ***Ama yine de Bağlacı***

İki bağlaç yan yana kullanılarak cümleler birbirine bağlanır.

*Ansiklopedistler devrim peşinde değildirler **ama yine de** burjuva sınıfının şuurulanmasına yardım etmişlerdir, devrimi yapacak olan burjuva sınıfının. (I.D.G.2022:38).*

*Ama **yine de** iki asırdan çok bir zaman önce inşa edilen o heybetli eser, bir ehram selabeti ile dimdik ve dipdiri çağımız insanına meydan okumaktadır. (I.D.G.2022:47).*

### ***Sonra ... ne..ne Bağlacı***

Cümleler arası bağ görevi kullanarak cümleleri birbirine bağlar.

***Sonra** aydın, araştırmalarında dahi bir yabancılaşma olduğunu farkındadır **ne** hedefler kendi hedefleridir, **ne** vasıtalar. (M.2022:38).*

### ***Ama ... yalnız Bağlacı***

Cümleler arası farkı açıklamak için kullanılır.

*Ama hiçbir ülkede aydın, Rusya’daki kadar **yalnız**, Rusya’daki kadar terk edilmiş değildir. (M.2022:65).*

### ***Ama ...değil Bağlacı***

# ***Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi***

Year: 3 - Number: 1 p. 51-63, Summer 2025

Cümleleri birbirine bağlamak için kullanılır.

**Ama** bu bir müze kurmak için **değil**, yekpare bir hisar inşa etmek içindir. (I.D.G.2022:79).

## **Evet ... ama Bağlacı**

Cümleleri açıklarken farklılıkları da belirler.

**Evet**, Rus intelijansiyası ile çağdaş Batı aydınları aynı soydan geliyor, **ama** alın yazıları ayrı. (M.2022:106).

**Evet** demokraside bütün inançlar tartışılabilmesi **ama** inanç olarak. (M.2022:163).

## **Ama ... belki Bağlacı**

Cümleleri saçıklarken ihtimal olasılıklarını da ortaya koyar.

**Ama** belki tercümenin yavanlığından, **belki** okuyucuların budalalığından en küçük bir yankı uyandırmadı. (I.D.G.2022:197).

## **Oysa... ama Bağlacı**

Cümle farklılığını ortaya koyarken nedeni de açıklar.

**Oysa** liberal ideolojide tabiat yine kusurludur **ama** ıslah edilebilir. (I.D.G.2022:212).

## **Ve ... yalnız Bağlacı**

Cümleleri açıklarken başka bir ihtimalini de açıklar.

**Ve** hatip bu hakikat uğruna **yalnız** resmi çevrelerin değil, ezeli ve ebedi şef 'in de iradesine karşı koymaktan çekinmez. (M.2022:130).

**Yalnız** bu araştırmayı yaparken ister istemez ihtilal **ve** inkılabın da yeni kaynaklardaki tanımlarını kaydedeceğiz. (M.2022:135).

## **Yalnız ... değil Bağlacı**

Cümleleri açıklarken farklı yönleri de ele alınır.

**Yalnız** Chambers'tan **değil** Harris'in Lexicon'undan da makaleler çeviriyordu. (I.D.G.2022:30).

## **Cümle ortası öylesine... öylesine ... Bağlacı**

Abartma anlamı ifade edilirken kullanılır.

**Ama** bu tercümelerin büyük kısmı **öylesine** kötü **öylesine** hatalar ve atlamalarla doluydu **ki** kullanılmadı. (I.D.G.2022:30).

## **Diyelim ki ... ama Bağlacı**

İhtimal cümlesi anlatılırken kullanılır.

**Diyelim ki** politika adamı demagojinin sisli ikliminden hoşlanabilir **ama** ya kâbuslardaki bulanıklık ne? (M.2022:142).

# ***Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi***

Year: 3 - Number: 1 p. 51-63, Summer 2025

## **Fakat ... veya Bağlacı**

Cümlelerdeki ihtimal ifadelerini belirtirken kullanılır.

**Fakat** ihtilal gerçekleşikten sonra yapılan teferruata ait düzeltme **veya** düzenlemeler ihtilal değil reformdur. (M.2022:142).

## **Fakat ... ve Bağlacı**

Cümleler arası art arda ifade edilen cümleleri bağlar.

**Fakat** bu Vahiy, çeşitli insanların çıkarlarına, peşin hükümlerine **ve** zevklerine göre ele alınmış, bir kelimeyle tahrife uğramıştır. (I.D.G.2022:176).

**Fakat** bu ilahi esasların ışığında, daha önceki medeniyetlerin katkılarını da yeniden ele almış **ve** kuracağı binada malzeme olarak onlardan faydalanmıştır. (I.D.G.2022:264).

## **Oysa ... ve Bağlacı**

Aralarında karşıtlık bulunan tümceleri açıklar.

**Oysa** 23 Mayıs Pazartesi günü Suavi Efendi Filibe, Hasköy **ve** sair Rumeli ahalisinden...(M.2022:153).

## **Çünkü ... hem Bağlacı**

Cümlelerin nedenlerini açıklar.

**Çünkü** hem kanunları, **hem** hükümeti reddeder. (M.2022:171).

## **Gerçi ... ama Bağlacı**

Cümlelerin gerçek anlamını ifade eder.

**Gerçi** bu ustabaşları işçilerin kendisi seçecek **ama** seçimin ne gibi yolsuzluklara yol açtığını herkes bilir. (M.2022:173).

## **ama ... yani Bağlacı**

Cümleler arası anlam ifadelerini belirtir.

Gerçi anadan doğma suçlular da var **ama** onlar birer deli, **yani** hasta; hastaları hapsedmenin ne faydası var? (M.2022:174).

## **ama ... sonra Bağlacı**

Cümleler arası sıralama ifadelerinin belirtir.

İhtilallerde ve iç savaşlarda komünistlerle anarşistler bazan el eledirler **ama**, umumiyetle bu birlik başlangıçtadır, **sonra** düşman olurlar birbirine. (M.2022:176).

## **ama ... kısmen de Bağlacı**

Cümle arası açıklamayı ifade eder.

**Ama** bize kadar gelen metin Habeşçe, **kısmen de** Yunanca. (I.D.G.2022:148).

## **çünkü ... ve Bağlacı**

# *Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi*

Year: 3 - Number: 1 p. 51-63, Summer 2025

Cümleler arasındaki nedeni belirtir.

*İntiharlar, cinayetler, kargaşalıklar birbirini kovalar; **çünkü** ferdin yaşayışı artık bütünleşmiş **ve** müstakar bir içtimai zemine kök salmış değildir; hayat faaliyeti geniş ölçüde, manasını ve hikmet-i vücudunu kaybetmiştir. (M.2022:184).*

**Çünkü** onlarda bir sistem **ve** nizam değiştirme gayesi mevcut değil. (M.2022:257).

**Çünkü** o eski rahipler daha o zamandan biliyor **ve** öğretiyorlardı ki tekamülün sonsuz akışı içinde, insanlar alemi hayvanlar aleminden neşet etmiş. (I.D.G.2022:255).

**ve ... veya ... Bağlacı**

Cümleler arasındaki farklılıkları sıralar.

**Ve** hükümler sevgilerin **veya** kinlerin mensurundan süzülürken tarafsızlıklarını kaybederler. (M.2022:250).

Nitekim biz de aynı hataya düştük diye devam ediyor **ve** bir mükemmel anayasa yapılırsa Türkiye'nin Almanya **veya** İngiltere seviyesine geleceğini sandık. (M.2022:258).

**Bir yandan ... bir yandan da bağlacı**

Cümleler arası farklı anlamların olduğunu ifade eder.

Ama **bir yandan** Ansiklopedi'nin ünü, **bir yandan da** hücumlar arttıkça seçkin ve selahiyetli yazarlar Ansiklopedi'ye akın etmeye başladılar. (I.D.G.2022:33).

**Belki ... ama Bağlacı**

Bir olasılığa göre anlamı katar cümlelere.

**Belki** de muradına erişemedi, Diderot **ama** yazı arkadaşlarına bir metot ve üslup birliği kabul ettirebildi ve anlaşılır bir dil yaratarak tekniklerin uçsuz bucaksız dünyasına aydınlık getirdi. (I.D.G.2022:36).

**Cihanşümül özüyle Bağlacı**

Cümledeki konunun evrenselliğini, bütünlüğünü açıklar.

*İnceledikleri insan, tabiattaki insandır, **cihanşümül özüyle**, hayvanlar zümresinden bir varlık. (I.D.G.2022:37).*

**Ya ... yahut Bağlacı**

Cümleler arası seçenekleri ortaya koyar.

Birçok filozof kürelerin ötesinde, **ya** başka bir cisim yahut **sonsuz** bir boşluk olduğuna inanmış, yanlış. (I.D.G.2022:59).

*Bu da ya Eflatun 'un duasıdır **ya** İdris'in yalvarışıdır **yahut** Ariston'un gizli Zebur 'u. (I.D.G.2022:81).*

**Ya** Tanrı'nın inayetine dayanıyordu **yahut** bir seçim sonucuydu bu selahiyetler.

# Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 3 - Number: 1 p. 51-63, Summer 2025

(I.D.G.2022:132).

## **Malum ola ki Bağlacı**

Herkes tarafından kabul olunan gerçekliği cümlelerde belirtir.

**Malum ola ki** kardeşlerimizin bulunduğu her şehirde bir evi olacaktır;

(I.D.G.2022:61).

## **Bir yanıyla Bağlacı**

On sekizinci asır, **bir yanıyla** yıkıcı, **bir yanıyla** yapıcı değildi. (I.D.G.2022:40).

## **Yalnız .. değil ... ile... de Bağlacı**

Fransız'dır o; **yalnız** kökleri ve meseleleri ele alışı ile **değil**, cihanşümül olmak endişesi **ile de** Fransız. (I.D.G.2022:44).

## **Ne... ne... ne... Bağlacı**

Böyle bir çalışmanın merkezi, **ne** ırk, **ne** devlet, **ne** de sınıftır. (I.D.G.2022:44).

## **... de... de ... Bağlacı**

Toplumlarımız işleri **de** görevleri **de** bölmek zorunda. (I.D.G.2022:45).

## **... ne ise, ... de o ... Bağlacı**

Kâinatta insanın yeri **ne ise**, eserimizde **de o** olmalıdır, her şeyin ortak noktası insan. (I.D.G.2022:46).

## **... veya ... veya .... veya ... Bağlacı**

Ciltlerimiz şu **veya** bu ilmin, şu **veya** bu sanatın **veya** mesleğin adını taşımayacak. (I.D.G.2022:46).

## **Tablolar**

Tablo 1. Bağlaçların kullanım sıklığı ve kullanıldığı yerler

| Bağlaçlar | Kullanım sıklığı | Kullanıldığı Yer |
|-----------|------------------|------------------|
|           | Cümle Başı       | Cümle Ortası     |
| Ama       | 65               | 64               |
| Acaba     | 1                | 1                |
| Artık     | 1                | 1                |
| Fakat     | 6                | 6                |
| Hem...hem | 5                | 4                |
| Oysa      | 3                | 3                |
| Ve        | 73               | 73               |
| Veya      | 2                | 2                |
| Yahut     | 2                | 2                |
| Ya...ya   | 3                | 3                |

Geleneksel tezlerdeki çalışmaların çoğunda yukarıdaki bağlaçların tespit edildiği görülmektedir ama bu çalışmada aşağıda belirtilen farklı bağlaçlar bulunmuştur. Bu

# Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 3 - Number: 1 p. 51-63, Summer 2025

bağlaçların farklılıkları, kullanım esasında esere vermiş olduğu değişiklik, Meriç'in bağlaç kullanımındaki maharetini göstermektedir. Üslubu yüksek olduğu için bağlaçları etkili kullanmış ve vurgulamıştır.

Tablo 2. Noktalama işaretlerin kullanım sıklığı

| Noktalama İşaretleri | Kullanım Sıklığı | Kullanıldığı Yer |
|----------------------|------------------|------------------|
| Noktalı Virgöl       | 54               | Cümle Ortası     |
| Virgöl               | 114              | Cümle Ortası     |

Tablo 3. Cemil Meriç'in kullandığı bağlayıcıların kullanım sıklığı ve kullandığı yerler

| Bağlayıcı             | Kullanım Sıklığı | Cümle Başı | Cümle Ortası | Cümle Sonu |
|-----------------------|------------------|------------|--------------|------------|
| Ama...belki           | 1                | 1          |              |            |
| Ama...de              | 1                | 1          |              |            |
| Ama değil             | 1                | 1          |              |            |
| Ama...kısmen          | 1                | 1          |              |            |
| Ama...sonra           | 1                | 1          |              |            |
| Ama...ve              | 5                | 5          |              |            |
| Ama ...yalnız         | 1                | 1          |              |            |
| Ama...yani            | 1                | 1          |              |            |
| Ama...yine de         | 2                | 2          |              |            |
| Başka bir deyişle     | 6                | 5          | 1            |            |
| Belki...ama           | 1                | 1          |              |            |
| Bir değil birçok      | 1                | 1          |              |            |
| Bir yandan bir yandan | 1                | 1          |              |            |
| Bir yanıyla           | 1                | 1          |              |            |
| Böylece               | 1                | 1          |              |            |
| Bundan başka          | 1                | 1          |              |            |
| Bunun üzerine         | 1                |            | 1            |            |
| Bununla beraber       | 8                | 8          |              |            |
| Bunun içindir ki      | 1                |            | 1            |            |
| Cihanşümul özüyle     | 1                | 1          |              |            |
| Çünkü...hem           | 1                | 1          |              |            |
| Çünkü...ve            | 3                | 3          |              |            |
| De...de               | 1                | 1          |              |            |
| Demek ki              | 3                | 3          |              |            |
| Diyelim ki            | 1                | 1          |              |            |
| Evet...ama            | 2                | 2          |              |            |
| Fakat...ve            | 2                | 2          |              |            |
| Fakat...veya          | 1                | 1          |              |            |
| Gerçi                 | 1                | 1          |              |            |
| İlk defa olarak       | 1                | 1          |              |            |
| Malum ola ki          | 1                | 1          |              |            |
| Ne...ne...ne          | 1                | 1          |              |            |
| Ne...ne...de          | 1                | 1          |              |            |
| Ne...ise...de...o     | 1                | 1          |              |            |
| Ne var ki             | 26               | 26         |              |            |

# *Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi*

Year: 3 - Number: 1 p. 51-63, Summer 2025

|                     |   |   |   |  |
|---------------------|---|---|---|--|
| Nitekim             | 1 |   | 1 |  |
| Oysa...ama          | 1 | 1 |   |  |
| Oysa...ve           | 2 | 2 |   |  |
| Öylesine...öylesine | 1 | 1 |   |  |
| Sonra...ne...ne     | 1 |   | 1 |  |
| Şu veya bu          | 1 |   | 1 |  |
| Ve yalnız           | 2 | 2 |   |  |
| Ve...veya           | 2 | 2 |   |  |
| Veya...veya...veya  | 1 | 1 |   |  |
| Yahut...da          | 1 | 1 |   |  |
| Ya...yahut          | 3 | 3 |   |  |

## **SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER**

Klasik olarak çoğu çalışmalarda ele alınan bağlaçlar ama, veya, fakat, ve gibi türlerdir. Bağlayıcı olarak kullanılan noktalama işaretleri vardır. Ama Cemil Meriç'in asıl üslubunu gösteren bağlaçlar farklıdır. Meriç'i diğer yazarlardan ayıran da budur ve bunun içindir ki kitapları daha sık okunmalıdır.

Bu çalışmada yazarın kitapları hangi ruh hali içinde yazdığı net olarak ortaya çıkmaktadır. Konu ve üslup bakımından çok zengin kitap içerikleri vardır.

Cemil Meriç kendine has üslubu ve kelimeleri kullanım biçimleriyle edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir. Yalın ve içten anlatımıyla geniş kitlelere seslenebilen bir yazardır. Yazar bu başarıya sadece üsluptaki sadeliğiyle değil, geliştirdiği kendine has yazarlığıyla ulaşmaktadır. Konu olarak toplum ve sosyal temaları işlemiştir. Çünkü ne hissediyorsa onu yazmış ve hissettirmeye çalışmıştır. Yazarın üzerinde durduğu temalar genellikle kitapların özünü oluşturmuştur. Tez de bu temalar üzerinde durup, cümle birleştirme yöntemlerini hangi sıklıkla kullandığı incelenmiştir. Cümle birleştirmeyi hangi sıklıkla kullandığı ortaya konulup yazarın bakış açısı ortaya koyulmuştur.

Meriç halkın kullandığı kelimelere yer vermiş ama bazı yerlerde kelime anlamları bir üst safhaya geçmiştir. Günlük dilde kullanılan bağlayıcılara eserlerinde farklı anlam ve işlevler de kazandırmıştır. Bundan da Meriç'in yüksek bir dil yeterliliğine sahip olduğu görülüyor.

Cemil Meriç bağlayıcılarla üslubuna zenginlik kazandırır. Klasik olarak kullanılan bağlayıcılara bazen farklı işlevler yüklenir bazen de birçok yazar da kullanılmayan anlamlar yüklenir. Meriç'in üslubunun etkileyici olmasında cümle bağlayıcılarını etkili bir biçimde kullanmasının önemi vardır.

Türk edebiyatında eser veren yazar ve sanatçıların üslubunun belirlenmesinde bağlayıcılar üzerinde yapılan araştırmaların artırılması alana katkı sağlayacaktır.

# ***Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi***

Year: 3 - Number: 1 p. 51-63, Summer 2025

## **KAYNAKÇA**

- Banguoğlu, Tahsin. (1995). *Türkçenin Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara.
- Bilgegil, Mehmet Kaya. ( 1984 ). *Türkçe Dilbilgisi*. Dergah Yayınları. İstanbul.
- Ergin, Muharrem. (2014). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Basım Yayınları. İstanbul.
- İşsever, Selçuk. (1995). *Türkçe Metinlerdeki Bağlantı Ögelerinin Metinbilim ve Kullanımbilim Açısından İşlevler.*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara.
- Karaşin, Hasene. (2008). Bağlaç Görevinde Kullanılan Ya'nın Anlamsal İşlevleri. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Koç, Nurettin. (1996). *Yeni Dilbilgisi*. İnkılâp Kitabevi. İstanbul.
- Korkmaz, Zeynep. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri*. TDK. Ankara.
- .....(2009). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. TDK. Ankara.
- Kurtul, Kamil. (2011). *Türkçe ve İngilizcedeki Bağlaçların Yazılı Metinlerde Kullanımı*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara.
- Meriç, Cemil. (2003). *Mağaradakiler*. İletişim Yayıncılık. Ankara
- .....(2014). *Işık Doğudan Gelir*. İletişim Yayınevi. Ankara
- TDK (2000). Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara
- Yavuz, Serdar. (2010). *Türkiye Türkçesi Ağzlarında Bağlaçlar*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Elazığ.